

6.38, 7.1). «--- e-Is deuria hom fer portar qualque senyal --- que portassen --- de drap *vermeyll*, per la qual fossen coneguts ---», Eixim. (*Dones*, § 270, f° 188r1, més text a LLENCA); «tot quant portaven era *vermell*, significant venjança», JoMartorell (Ag. 1, 209).

Notem el matís ponderatiu, en particular quan s'aplica al rubor de la cara i pell humanes: «la donzella, avergonyida, tota *vermella* en la sua cara, fahent seu ---», *Decam.* x, § 7, 582.13f. (trad. «nel viso divenuta *vermiglia*). Ús multiseccular, assenyaladament català, sense res d'impropi, i al qual ens hem d'atenir (rebutjant els estrangerismes dissimulats i pedantescs, com *enrogir* etc.) (*LleuresC*, 71, 74), a. 1429. «Imposa nom / Adam, a l'hom, / Eva, a la dona: / Adam camp sona / *vermell* o roig; / Eva --- / tal vert, / tal atzurat, / altra morat, / les més: *vermell*», JRoig (*Spill*, 10349, 10501); i també amb substàncies minerals es va substituint: «--- / ab unt de suja / o de rovell, / ab cert *vermell* / tret d'escudelles, / morros e celles / s'empeguntava» (*Spill*, 2532).

Per a la distinció entre *vermell*, color bàsic, cabdal, i ROIG, que en català només té ús limitat, d'un matís peculiar i menys important, veg. el que hem dit en aquest article. El llenguatge fermament català s'hi ha atingut invariablement fins avui dia, en la parla viva de totes les regions de la llengua, en literatura, en l'ús oral, en toponímia. «---No és molt *vermella*, però... —Va: anque només siga per refrescà 'l ventre... En sent sucoses les síndries!», Pons Mass. (*Auca d. l. P.* v, 59). Els obreristes llibertaris del anys 1890-1910, que eren catalaníssims sense confessar-s'ho, s'anomenaven *vermells* (no pas *negres* ni *rojós* com els he han penjat els internacionalistes, els feixistes i els botiflers). «Jo llaurava amb En *Vermei* / i amb En Banyarevoltada, / i feia millor llaurada / que l'amo amb so seu parei», la cançó dels missatges conreadors a la pàgèsia mallorquina (Rokseth, *La Culture des Céréales en Majorque*, 1920).

Ressona noble tant com popular «Jo, guardador d'ovelles, / que he dormit amb el cap sobre el pallús / --- / he confegit el salm de les estrelles / --- / i amb sang de filisteus / he fet *vermell* ton tàlem de regina; / jo, coronat per Déu cabdill de sa nació ---», Alcover (*Micol.*, v. 59, *Po. Bibl.*, O. C., 93); «*bermell* ---, *bermellea* ---, *bermellejar* ---, *bermellet* ---», Dicc. Val.-Cast., a. 1851, d'Escrig (que era de Líria i de pronúncia apitxada). *El Mas barmèl* en els afores NE. de Cabestany (1960). I fins al cap dels Pirineus centrals, diuen que la sang é *bermèla* (Areu i Tor de Vall Ferrera), i les barretines dels vells les anomenaven allà *gòres bermèles* (Farrera, Areu), 1932-3.

Coses més locals són p. ex., del rovell dels ous dirne *vermell d'ou*, cosa que ha quedat limitada avui a les Illes: «aquexes tres regions, que vénen a esser el floret, el *vermell d'ou* d'Espanya», AMAlcover (BDLC II, 345); i que abans també s'havia dit, més o menys, en el continent: «si vols fer lesques de formatges --- ages de la pasta levada --- mesclada ab *vermels d'ous*, molt batuda ---», recepta de cuina, ms. S. xv, en un arxiu barceloní (veg. LLESCA). I fins ho llegim en el

Somni de BMetge.

Com correspon a l'evolució normal de la *l* breu llatina, es pronuncia *barmèl* cat. or., *bermèl* o *vermèl* cat. occ. i val., *vərməj* balear. Pron. locals vulgars, *vorməj* a Santanyí i fins Manacor, i en el Priorat (no en responc) *vərmil* (BDLC IV, 235, 221).

L'explicació etimològica d'aquest adjectiu, que en l'origen fou un derivat diminutiu de VERMIS 'cuc', 'quermes' ja l'he donada a dalt. El mateix procés semàntic s'ha repetit (independentment) en altres llengües indoeuropees; partint, p. ex., del balto-eslau *varma* 'cuc, insecte', en resultà el l'adj. que significava 'vermell' en prussí antic: «*wormyan*: rot» (glossari d'Elbing, S. XIV, n.º 463), ucraïnès *vermányi*, rus antic *vermije* id.; i en germànic: a.-al. ant. *gi-uurmōt* 'tenyit de vermell', ags. *wurma*, frisó ant. *worma* 'purpuri' (Pok., IEW, 1152.30). Alguns detalls més sobre les altres llengües romàniques (on designa matisos en gran part distints), veg. BERMEJO (DCEC/DECH).

Afegim-hi que en el parlar aragonès dels moros d'Aragó en el S. XIII sonava *merellos* (rimant amb *cabellos* i *consellos*: versió B del Poema de Yúçuf, 75, MzPi., RABM 1902, § 7).

DERIV.: *Vermella*. *Vermellejar* [DT o. 1670; DAg; Escrig].

Vermellest eiv. «tierra rojiza» (Aina Moll, RFE xli, 351), amb sufix singularíssim. Em convenç ben poc creure en una propagació del sufix ben rar de *agrestis*, com creu la sàvia professora (p. 351): dels casos eivissencs que n'aplega (per més que hi hagi *baixest* i *xalest* a Mall. i altres llocs, mots de caràcter diferent), i notant que aquí també hi ha femení —terra *arenesta* o *aranest*, *argelesta*/*argelest*, *bardalest*, *blanquesta* i aquest, es treu la impressió d'una cosa diferent, i peculiar d'Eivissa; i per tant sospito una herència mossàrab local, per alteració arabitant del ll. -ASTER, -ASTRA, amb la -r- perduda en part per la impossibilitat aràbiga dels grups triconsonàntics, en part per dissimilació, car observem que 4 dels 5 casos tenen una altra *r*, i el restant *blanquesta* també correspon al fr. *blanchâtre*, com *vermellest* a *rougeâtre*; en *blanquesta* si no hi ha dissim. en pron. catalana, també n'hi podria haver en el parlar dels moriscos, on no hi havia distinció fonemàtica entre *r* i *l* (com en andalus).

Vermellet. *Vermelleta* [pedra v., 1640, DAg.]. *Vermelli*. *Vermelic* (DAg.). *Vermellor* [Llull];³ «la *vermellor* rosenca qui ocupava les sues galtes», *Fiameta* (ed. gòtica, 14); concretitzat 'massa de matèria inflamada': «quan tota la carboneta és una *barmayó*, s'ha de metigar tirant-hi terra damunt», St. Aniol d'Aguja (1962) m'explicava un bosquerol. *Vermellura* (Busa-Nebrixa).

Vermellós [Lab. 1840], és el mot corrent per a això en cat. central (no pas sinònim de *rogec* com diu Alcm): «floreix als *vermellósos* raigs del sol ponent», Maragall; «*marxícol*: planta metzinosa que fa una capa de fava, plena de granes mig *vermelloses* i morades», descripció d'un muntanyenc de Bassegoda, Emp.-Gxa., Coromines, 1898. Però és també dels altres parlars: a Menorca em descriuen el *bogamari* com